

ERDÉLY

HONISMERTETŐ FOLYÓIRAT.

1. szám
1892.

KIADJA AZ ERDÉLYI KÁRPAT-EGYESÜLET.

252. sz.
1912.

Vándorlás a Déli Kárpátokban.

II. Bucsecs, Királykő és Keresztényhavas (Schuler).

Írta: Dr. Ruzitska Béla.

(Folytatás.)

Következő nap reggel korán kelünk és a legelső induló vónattal a közeli *Zernestre* megyünk át, a hova 7 óra előtt érkezünk. Gyors reggelizés után, a községen egyenesen déli irányban áthaladva, a közeli nagyszerű *Propástya sziklahasadék*, valamint a *Királykő* felé igyekszünk. Az idő nagyon kedvező, tiszta, napsugaras és meleg. Útunk a bővízű, malom hajtására is alkalmas *Riul*-patak mentén vezet fölfelé és egy órai gyakorlás után, a Királykőről aláereszkedő hegyoldalak alkotta, egyre jobban szűkülő völgybe érünk, hova a magas mészsziklafalak miatt nem hatolhat be. Már a völgszűkület elején közvetlenül az út mellett, a szikla aljából előtörő kristálytiszta, hideg, igen bővízű buvóforrást találunk; feljebb haladva, az út mentén még több ily kibúvó forrást is látunk, míg körülbelől 2 kilométernyire a völgszűkület kezdetétől felfelé, az utolsó felbukkanó forrást találjuk, melyen túl a patak medre üres és egészen száraz. Ezzel, a vígan csobogó, beszédes és zajongó patak zúgása is megszűnik, a völgy szokatlanul csendes, csak a hegyoldalok lombos fáinak szélkozta susogása hallatszik. Zernestől körülbelől 6 kilométerre elérjük a méltán híres, nevezetes és nagyszerű *Propástya sziklaszurdokot*, mely a hatalmas sziklatömegbe bevájt, kanyargós, szűk és mély, szorúlatot alkot. Bejárata függőleges, magasba emelkedő sziklafalak között oly szűk, hogy abban csak az erdővágás alkalmával használt, most elhagyott keskeny szekérút és mellette egy kis üres patakmeder foglal helyet; egész szélessége alig 4 méter. Különbén is ez a sziklaszorúlat, mely egy kilométernél alig hosszabb, azt a benyomást teszi a szemlélőre, hogy valaha a mészkőhegység belsejében hosszú barlangszerű üreget, menetet és folyosót alkotott, melyet a víz oldott és vájt ki magának végre annyira, hogy teteje is beszakadt és így most szűk sziklaszurdokká változott át. Több helyen annyira elszűkül, hogy két ember kiterjesztett karjával két oldalfalát elérheti, más helyen ismét kitágul és udvarszerű szélesebb területet fog

be, melyben fű és növényzet, sőt egy-egy magányos bokor vagy törpefa is virít. Azután újra elszűkül és meredek csupasz falai oly magasra felnyúlnak, hogy az égboltozatnak csak igen keskeny sávja látható. A sziklafal tetején mindenütt erdő zöldül, melynek egyes fái messze behajlanak a szorúlat felé, máshol kürtőszerű, meredek szakadékok emelkednek a sziklaoldalban annak tetejéig, telve leomlott, legurult szögletes kőtörmelékkel. Ezenkívül pedig a szorúlat mészkötömege apró odokkal, hasadékokkal, üregekkel, nyílásokkal, kisebb barlangokkal és kúrtókkal van telve. E jurakori mésztömeg vastagpados elválású és néhol karzatszerűleg egymás fölött emelkedő lépcsőfokok, kiugró párkányok láthatók rajta. E pados, vastagréteges elválás nem mindig vízszintes irányú, hanem ferde, sőt igen gyakran meredek, csaknem függőleges irányú is lehet, sőt egyes helyeken kisebb hegy-völgyeket utánzó hullámszerű gyűrődöttséget is mutat. Ez érdekes geológiai viszonyokat tanulmányozva, emellett virágokat, főleg a sziklafalakon bőségesen termő fehér szegfűveket, kőtörőfűveket szedvegetve és bámúlva az egyre fokozódó természeti csodákat, az árnyas, mély szorúlat kellemes hűvös levegőjében, lassan sétálgatunk fölfelé. Nemsokára elérjük a szorúlat ama részét, hol a szekérút végét ér és a hol három igen szűk és meredek völgy nyílik bele. Ugyanitt barlangszerű nagyobb odú, tűzhely nyomokkal és előtte igen sok korhadtt fahulladék látható, ami azt bizonyítja, hogy az erdővágás alkalmával leszállított fatörzseket itt faragták meg, rakták szekérre és vitték azután lefelé. Ezzel a Propástya hasadék végét ér és mi a hasadékból kivezető középső, egyenesen a Királykő vonulatának dereka felé tartó, rendes havasi völgyben, melyben már patakok is folyik, haladunk fölfelé. E patakok, mielőtt a szorúlat fenekére ér, a mészkő hasadékaiban azonnal eltűnik, úgy, hogy alább csak száraz medre van meg. Különböző e völgyben egy korhadtt, omladozó és a legtöbb helyen már teljesen elpusztult facsúszlató csatorna is van, melynek mentén nagyon gyenge ösvény nyomait látjuk. Ezen haladunk fölfelé; de csakhamar sűrű bokrozat, fiatal, alacsony erdő és a patakok mentén rendkívül dúsan tenyésző, elvadult növényzet, főleg embermagasságú csalán, szeder s málna közé jutunk, melyek e völgyet sűrűségükkel csaknem járhatatlanná teszik. Sok helyen e növények fejünk fölött összezecsapnak és közöttük majdnem elveszünk. Ilyenkor társunkat a növények közül alig látjuk. Azután egyes völgytágulatokban a nagyon kevés és ritkán használt ösvényt ismét megtaláljuk, majd a buja növényzet újra annyira benővi azt, hogy nyoma sem ismerhető fel. Ehhez járul, hogy egyes helyeken meredek sziklaponkok és kiugró sziklagáták a járást csaknem lehetetlenné teszik. Nagy fáradsággal és hihetetlen erőfeszítéssel végre mégis sikerül e sok akadályon átvergődni és valóban senkinek sem ajánlom, hogy a Propástyából e helyen próbáljon a Királykő felé kimászni, mert ez a völgy jelenlegi elhagyott állapotában még a legedzettebb turista erejét és kitartását is próbára teszi. Már azon gondolkoztunk, hogy visszatérjünk és más irányban próbáljunk a Kis-Királykő felé kimászni, midőn végre újra gyenge ösvény nyomait leljük meg, melyen előbb igen szép fenyves erdőbe jutunk, majd

azon áthaladva, a Királykő hatalmas vonulata alatt keleti irányban elhúzódó gyepes hegyoldalok tetejére kiérünk. Innen szabad kilátás nyílik az egész impozáns, fenséges szépségű, csupasz Királykő-mészkövonúlatra. A közelben havasi pásztorkunyhót pillantunk meg, melybe rövid pihenőre betérünk és miután már 11 óra van, villásreggelire egy kevés tejet és túrót költünk el.

Eközben az előttünk nyugati irányban feltáruló gyönyörű panorámát megcsodáljuk és a legalább 5 kilométer hosszú, szakgatott, kivágott, tarajszerűen csipkézett élű, mély, függőleges s párhuzamos barázdákkal szeldelt, kőfolyásokkal, omlásokkal, merészen kiemelkedő sziklatornyokkal ékesített, páratlanul szép mészkővonulatban gyönyörködtünk, mely a mi

ZERNEST. A PROPÁSTYA KÖZÉPSŐ RÉSE. (DR. RUZITSKA FELV.)

mostani álláspontunktól átlag 800—1000 méter magasságra emelkedik ki. A Nagykirálykő e vonulatának legdélibb részéből nyúlik ég felé a 2240 m. magasságú legnagyobb csúcs: az *Omu*. Ez mostani helyunktől legalább 6 kilométer egyenes távolságban van, de addig igen sok, hozzávetőleg mintegy 8 párhuzamos, keletre lenyúló, mély völgy és ugyanannyi éles oldalgerincvonulat látható, melyek mind a Királykő hosszú láncolatáról húzódnak alá; ezek keresztezése nagy munkával járna, több órai időt igényelne, ezért a Nagykirálykő csúcsára innen ma már nem mehetünk fel, hanem ahelyett egyenesen északi irányban, a főgerincvonulat tetejének egyik mélyedésében, fő-

löttünk látható kilátási pavillonhoz és onnan a közeli, szintén tekintélyes magasságu *Kiskirálykő* csúcsára igyekszünk fel.

Igen meredek oldalon, ritkás fenyőerdőben, melyből sok helyen kitekinthetünk, többnyire út nélkül, mászunk felfelé és körülbelül egy órai megfeszített kapaszkodás után, a fából épült kilátó-pavillonhoz érünk, mely a Nagy- és Kis-királykő vonulat közötti legmélyebb átjáróponton, közvetlenül a gerincél szélére van építve. Az E. K. E. brassai osztálya emelte azt sok évvel ezelőtt. Gyönyörű kilátás nyílik innen keletre az éppen bejárt területre, továbbá a Töröcsvári-szoros körüli vidékre, Magura, Pestere és Töröcsvár községek szétszórt házaira, egész a távoli Bucsecs hegytömegéig, továbbá délnyugatra a Nagykirálykő hosszú, vadregényes vonulatára, északnyugatra pedig a lábaink alatt kezdődő, *Kreputura* nevű nagyszerű sziklahasadékra és még távolabb a Barca-völgy középső részére. Csak északra zárja el a kilátást a hegyvonulatból közvetlen közelben kiemelkedő, rendkívül sziklás *Kiskirálykő-csúcs*.

Miután a nyitott kilátó-pavillonban kiállhatatlan heves szél fúj, a közeli védett, napsütötte sziklaoldal tövébe heveredünk és rövid pihenés után e szép helyen költjük el ebédünket. Azután a közelben felemelkedő Kiskirálykő csúcsára indulunk fel, gyéren, nagyon régen jelzett és csaknem teljesen elfakult vörös színjelzés nyomán. E meredek, durva görgeteggel, majd finomabb törmelékkal fedett, legtöbb helyen azonban csupasz, kiálló, hatalmas sziklafalaktól alkotott hegyoldalon rendes turistaösvény nincs és nem is volt soha, csak a felmászás legalkalmasabb pontjai vannak megjelölve, a melyeken valósággal négykézláb kapaszkodva, felhúzódva kell felkuszni. Majd igen meredek sziklafal alá érünk, melyen csak fokról-fokra, szikláról-sziklára, vagy kiugró szirtől-szirtre hágva, jutunk tovább, miközben alattunk hátborzongató mélység táng. Itt elfáradni, szédülni, vagy bizonytalanul félre lépni nem szabad, mert ez könnyen az illető életébe kerülhet és így ez a felkapaszkodás valósággal veszedelmesnek mondható. Utaközben néhol egy-egy gyopárt és más érdekes, mészkőhegységre jellemző növényt találunk, de a flóra általában szegényebb, mint a Bucsecsen. Végre nagy fáradsággal feljutunk a gerincvonulat éles ormára, mely egyes helyeken oly keskeny, szakgatott és széteső, mállott, omlós mészkőből alkotott, meredek, csaknem függőleges oldalfalú, hogy még az ily vidékekhez szokott turistát is a szédülés érzete fogja el; mindazonáltal e gerincélen már valamivel könnyebben haladunk előre, de folyton fölfelé, míg végre az 1923 méternyi magas csúcsra, a *Kiskirálykő* ormára felérünk. Innen valóban nagyszerű és messzeterjedő kilátás nyílik az egész Barca völgyön végig, annak elszélesedő, termékeny síkságára és az azon elszórt számtalan virágzó községre, valamint az azt minden irányban környező gyönyörű hegyekre, u. m. az átellenben fekvő feketehalmi kúpalakú, szabályos, erdőfedte hegyre, a Hargita végső déli nyúlványaira és a háromszéki, félköralakban húzódó hegyekre. Átellenben, nem is olyan messze, a Keresztényhavas, valamint a nagyszerű Bucsecs emelkedik ég felé; déli irányban pedig a tarajos élű Királykő-vonulaton végig, annak legmagasabb utolsó csúcsáig zavartalanul ellát-

hatunk. Nyugati irányban, a messzi homályos, ködös távolban, a Fogarasi-Havasok hosszú vonulata egészen élesen felismerhető, sőt azok egyes különösen kiemelkedő csúcsai egyenként is megkülönböztethetők. Soká elgyönyörködtünk e felséges tájképben! Eközben alattunk, alig két kilométernyi egyenes távolságban, a kis játékszernek tetsző sztinát és a még apróbb, fehér pontocskáknak látszó juhokat, közöttük pedig a pásztor alakját felismerjük. Hangos kiáltásunkat és integetésünket a pásztor észreveszi s viszonozza.

Nemsokára lefelé indulunk, de csak most vesszük észre, hogy a leszállás még nehezebb, fárasztóbb és ijesztőbb, mint a felkapaszkodás, mert a szédítő mélység folyton szemeink előtt van, a laza, omló kőzetanyag miatt pedig minden lépésre fokozott mértékben ügyelni kell. Egy alkalommal megtörtént, hogy az eredeti iránytól, rövidítés céljából kissé eltértünk, minek eredménye az volt, hogy egy körülbelül 15 m. magas fűg-

ZERNEST. A PROPÁSTYA FELSORÉSE BARLANGODÚVAL. (DR. RUZITSKA FELV.)

góleges mészsziklafal tetejére jutottunk, honnan semerre sem mehettünk tovább. Itt valóban éber figyelemre, megfeszített erőre és a legnagyobb lelki nyugalomra volt szükség, hogy ez izgató, veszedelmes helyen, a merész próbálgatások közben, melyek mind sikerteleneknek bizonyultak, komolyab bajunk ne essék. Végre is kénytelenek voltunk visszamászni, az eredeti megjelölt irányt újból felkeresni és azon lefelé haladni. Így azután végre minden szerencsétlenség nélkül a kilátó-pavillonhoz leértünk, ahol ezen izgató mászás után pár percig megpihentünk. Azután sűrű, magas törpefenyő bokrok között, a Királykő vonulatáról északnyugati irányban alávezető, sárga színnel megjelölt turistaösvényen, a mélyen bevágott, kürtőszerű meredek szakadékban fekvő, nagyszerű és páratlanul érdekes «Krepatura»-sziklahasadékba indulunk lefelé. Ösvé-

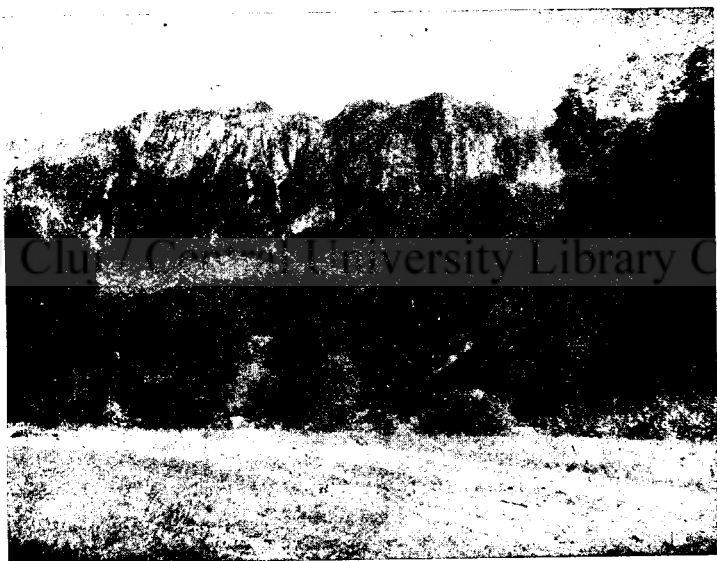
nyünk azonban csak rövid ideig jó, néhány kanyarodás után a fenyőbokrozat véget ér és csupasz, élesszélű, rendetlenül egymáson heverő óriási sziklatörmelék következik, melyen valaha régen, kirakott ösvény vezethetett lefelé, a minék nyomait imitt-amott a sziklafalak tövében még föl lehet lelteni, de a meredek hasadék közepében, a folyton aláhulló kövektől és az esőzések alkalmával alázuhogó vizektől annyira el van rontva, hogy csaknem járhatatlan. A rendkívül meredek hasadék egyúttal nagyon szűk is és két oldalán magas, hófehér mészsziklafalak, bástyaszerű oldalak emelkednek fel, melyekről tornyok, vékony elhasadt szirttek, csaknem aláomlással fenyegető keskeny sziklalapok válnak el. A hasadék közepe pedig valóságos kőtörmelék, görgeteg és sziklatenger, melynek hol sima és lapos, hol pedig élesszélű, hegyes és rendetlenül összevissza heverő darbjain kell több száz méternyi mélységbe aláereszkednünk. E görgetegen nagyon fáradságos a járás, mert a sikos ferde kőlapokon sokszor megcsúszunk, vagy a kövek közötti mélyedésekbe s üregekbe lépünk, vagy a laza törmelék indul meg lábaink alatt, végre pedig az egymáson heverő, ingó nagyobb kövek fordúlnak fel testünk súlya alatt és mi nem épen puha aljzatra lecsúszunk. Így azután rendes járásról itt szó sem lehet, minden lépésre ügyelnünk kell, hogy magunkat egyensúlyban tarthassuk. Emellett bizony jó erős és szeges cipőkre van szükség, mert vékony városi cipő itt rövid idő alatt menthetetlenül fönkre megy.

A hasadék felső harmadában hatalmas toronyra emlékeztető, vakító fehér, teljesen csupasz, legalább 25--30 méter magas, szabályos kúpalakú mészszikla áll magára a két rendkívül meredek oldalfal között a középen. E szikla minden oldalról szabad és így körüljárható. Alatta pedig a hasadék még az eddiginél is meredekebb, omlással és kőgörgeteggel teltebb. Itt az ösvény már teljesen eltűnt és az aláhullott kövek óriási halmaza alatt mélyen el van temetve. E helyen találtunk a sziklafal egy kis hasadékából előszivárgó vízerecskét, melyből kinző szomjunktól olthattuk, mert a délelőtti pásztorkunyhó óta, az egész Királykövön sehol vizet, vagy forrást nem találtunk. Mészkehegységek felső, magasabb részein különben is nagy ritkaság a víz, azt a hasadékos mészkő elnyeli, belsejében tovább lefelé vezet és egyes búvópatakok alakjában mélyebb helyeken bocsátja azután szabadon.

A Krepatura középső része ép oly meredek és vad, talán még vadabb s nehezebben járható, mert még több benne a törmelék, mint felső része, azonban érdekessége folyton fokozódik. Nagy fáradsággal, lépést lépés után kimérve, meggondolva, haladunk lefelé és noha sietünk, mert e szűk szorúlatos mélyedésből a nap már régen eltűnt és kissé sötétedni kezd, még sem haladhatunk gyorsan, mert egy-egy meggondolatlan, vagy elhamarkodott lépést rendszeren elesés, vagy elesés követi. Ha pedig körül akarunk tekinteni, okvetlenül meg kell állanunk, menés közben lehetetlen csak egy pillanatra is oldalra nézni. Mindezek után azt tartom, hogy a Krepaturában sokkal fárasztóbb és veszedelmesebb az alászállás, mint a fölmenetel.

A Krepatura alsó részében már egyes lomblevelű fáks bokrok is találhatóak, de a törmelék egyre tart és a meredek szikla-

falak sem maradnak el addig, míg végre egy teljes órai megfeszített mászás után, egy kis oldalvölgy betorkolásához eljutunk, hol a terület kissé lankásabbá válik és a sziklaszurdok, vagy hasadék, a tulajdonképpeni Krepatura véget ér. Eddig legalább 800 métert jöttünk lefelé és felfekintve, mint valami magas kéménybe, csupa fölfelé meredő sziklafalat, azok tetején pedig kis kékszínű égfoltot látunk. Most már sűrű lomberdőbe és abban járható gyalogösvényre, majd még alább szélesebb útra jutunk, melyen gyorsabban haladhatunk. Az út mellett nemsokára a sziklák alól kibúvó hatalmas forrásra akadunk, melynek kristálytisza hideg vizéből szomjunktat oltjuk. E forrás pár lépéssel alább már tekintélyes kis patakká válik, melynek mentén halad útunk lefelé, míg az erdő végét eléri és mi a Királykő lába körül elterülő kaszálókra, legelőkre, rétekre kiérünk. Visszatekintve a Krepatura felé, a késő délután halvány világításában jól látjuk e páratlan érdekességű, szép ha-

A KIRÁLYKŐ VONÚLATA. (DR. RUZITSKA FELV.)

sadék felső részét az erdőből messzire kiemelkedni és annak tetején a picinyke fedett pavillont is felismerhetjük.

Azután a Barca-völgy közepe táján végig kigyózó kocsitúra megyünk le, honnan még 4 kilométernyi, azaz csaknem egy órai útunk van Zernestre. A Kiskirálykő előugró vonulatát kell északról megkerülnünk, miközben e szép hegy csupasz meredek oldalában, valamint magas csúcsában, melyen pár órával előbb jártunk, gyönyörködünk. Ezalatt alkonyodni kezd és mi fél 8 óra tájban, a mezőről hazatérő falusiakkal együtt érkezünk Zernestre, hol a vendéglőben, a sok fáradság után, pompás étvágygyal megvacsorálunk és nagynehezen szobát is kapunk, melyben fáradalmainkat kipihenjük.

Következő nap már reggeli 5 órakor kelünk, hogy a Zernestről induló első vonattal Brassóba juthassunk és innen még

egy könnyebb, kényelmesebb, befejező kirándulást tegyünk a közeli *Keresztényhavásra (Schulerre)*, amely hegységet a brassaiak oly előszeretettel szoktak az év minden időszakában még télen is, felkeresni. Hogy Brassó városán hamarabb átjussunk, kocsit fogadunk és azon előbb a város síkon fekvő részén, majd a belvároson végig kocsizunk, mire a hegyekről déli irányban alányúló szűk völgyben messze fölfelé folytatózó románlakta városrészen is áthaladva, a *Salamon-sziklákig* jutunk el. Így már 8 óra 30 perckor a Schulerfelé vezető széles kocsit út kezdetén vagyunk, melyen a szép, meleg napos időben gyalog haladunk tovább. Először a szűk völgyből kiemelkedő, azt csaknem teljesen elzáró két hatalmas mészsziklát csodáljuk meg, melyek tövében apró kis házacskák és malmok húzódnak meg, ezek a *Salamon-sziklák*, melyekhez régi monda fűződik. Azután a szép fiatal fenyves erdővel beültetett igen regényes völgy oldalán halad útunk nagy kanyarodókkal meredeken fölfelé. Messze északra a völgy alján, Brassó város felső része látható, déli irányban pedig a legszébb hegyi tájkép tárul elénk. Jó félórai folytonos emelkedés után, melyet gyönyörű erdőben, kényelmes széles úton teszünk meg, végre csaknem 1000 méter magasságban, az elhagyott régi honvédsáncokhoz jutunk fel, hol a hegység északnyugati oldalán óriási terjedelmű síkos-dombos vidék terül el, mely sűrű fűvel, rétekekkel, kaszálókkal és közben igen kedves ligetekkel, bokros helyekkel van tarkázva. Ez a kedves szép vidék a *Pojána*, melynek hátrább eső részén először is a brassai szkiegyesület fából épült téli sportházait látjuk meg. Ez a magas fekvésű, enyhe lejtésű, gyepest terület, mely Brassótól körülbelül egy jó óra járásnyira van, télen kitűnő szkiterületül használható. Még tovább haladva a középső Pojánán erdészházat, kocsmát és előtte betonba foglalt jó csorgót találunk, mely körül padok is vannak. Itt rövid időre megpihenünk és szomjunkat oltjuk. Azután a Keresztényhavas alsó tömegéből kiemelkedő középső, szirtes, csupasz, kősziklás hegyrészlet felé fordulunk, mely e nagyterjedelmű rétségből, vagy Pojánából délkeleti irányban emelkedik ki.

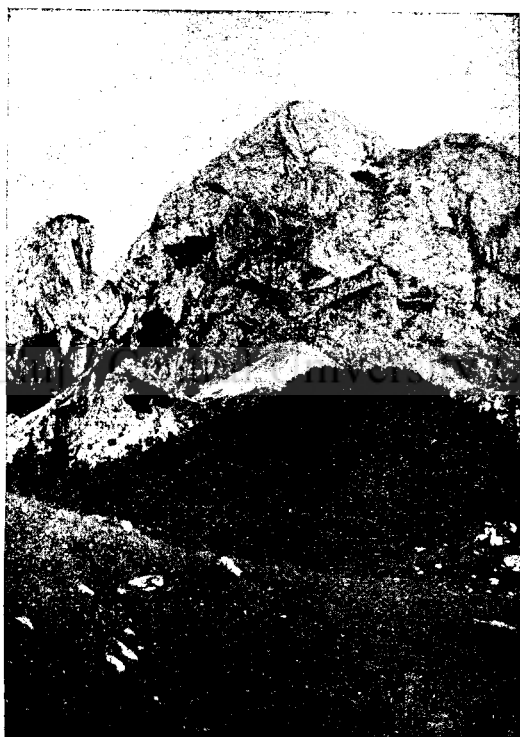
Több kitűnően megjelölt út vezet a közelben látható széles, sötét fenyőerdővön át a hegység e felső részébe. Mi ezek közül ez alkalommal a legrövidebb, vörös színnel jelölt utat (Kanonen-Weg) választjuk.

Nemsokára a fenyőerdőbe és a meredek sziklafalak alá jutunk, melyek között szűk, szoros hasadékban vezet fel a gondozott, kényelmes gyalogösvény, melynek mentén a telefon vezeték is halad. Útunk kigyóyszerűen sokszorosán kanyarog, majd meredeken fölkapaszkodik, azután vízmosásban, törmeléken vezet át, majd igen kedves, bájos helyek következnek és mindezek mellett a legkellemesebb az, hogy folytonosan árnyékos, hűvös, balzsamos illatú, magas fenyőerdőben járunk. Másfél óránál jóval tovább tart ez a meredek, a Pojánától mintegy 500—600 métert emelkedő mászás, míg végre fél 12 órakor a *Keresztény-havas menedékházához (Schulerhaus)* 1590 m. tengerszín feletti magasságra feljutunk.

Az erdő egy tisztására, szép kilátású helyre van építve ez a menedékház, illetőleg három házból álló csoport, melyek

közül az alsó legrégibb, hat szobás, igen sok ágygal felszerelt faépület a tulajdonképpeni turistaház, a mellette levő közbülső, üveges verandával ellátott újabb épület az étkezőhelyiség, melyben egész éven át folytonosan tartózkodik egy felügyelő; végre a legfelső, harmadik házban egyes kibérelhető szobák vannak. Ezenkívül még istálló és mellékhelyiségek tartoznak ehhez, a szász Kárpát-Egyesület brassai osztályától létesített és fenntartott turistatelephoz, melyet százával, sőt egy év alatt ezrével is látogatnak a turisták.

Rövid pihenés után, 12 órakor már ebédet is kapunk, melyet a felügyelő felesége készít el és az itt tartózkodó turisták megszabott, elég olcsó áron kapnak. Eközben elhatározzuk,

A KIS-KIRÁLYKÓ CSÚCSA AZ E. K. E. PAVILLONBÓL NÉZVE. (DR. RUZITSKA FELV.)

hogy a mai délutánt s az éjjelt is e szép helyen töltsük el és csak holnap reggel megyünk le Brassóba.

Ebéd után először a menedékházak melletti kiugró, északra nyíló kilátási helyről tekintjük meg a feltáruló gyönyörű panorámát. Innen a napfényben ragyogó terjedelmes Barcasági-síkság nagyrésze áttekinthető, az ezt északfelől határoló hegyekig és igen sok nagy kiterjedésű, szép község látható rajta. Épen átellenben *Feketehalom* kis városhoz hasonló nagyközség felett emelkedik az erdővel teljesen fedett, széles, szabályos kúpalakú, feltűnő szépségű, 1294 m. magas *Feketealmi-hegy* (Zeidner Berg), mely alatt széles termékeny síkság terül el.

Azután kitűnő gyalogúton, a menedékháztól félóra alatt

elérhető Keresztényhavas-főcsúcsra sétálunk fel. Ez az út egy darabig még a fenyőerdőben vezet, de csakhamar eléri ennek felső határát, a mikor havasi réten folytatódik, hol sok érdekes növény található és a honnan e hegység tulajdonképeni kiemelkedő, sziklás, csupasz fővonulata és legmagasabb csúcsa már látható. Nemsokára elérjük a sziklaregiót és itt is jól megjelölt, sokat használt ösvényen, sziklákra felkapaszkodva, elérjük a háromszögellési jellel ellátott 1802 m. magas főcsúcsot, mely különálló, kiugró helyzeténél fogva kitűnő kilátási pont.

Minden irányban felséges szép, szabad kilátás nyílik róla, mely a mai gyönyörű, tiszta időben, por és ködmentes levegőben különösen jól élvezhető. Leheveredünk a csúcs kemény kőszikláira és a világtájak minden irányában széttekintünk. Északra: az előttünk egyre alacsonyodó hegyek tőzsomszédságában Brassó városa, mellette a Cenktető és tőle kissé északkeletre a csángó falvak egész hosszú sorozata az úgynevezett *Hétfalú* (Deresztye, Bácsfalva, Csernátfalu, Hosszúfalva stb) látható. Előttük a gyönyörű, terjedelmes, sík Barcaság messze északra egészen a kanyargós Olt folyóig és az azon túl emelkedő Oltmenti hegyekig terül el. A síkon mindenfelé falvak, azokban magas kéményű gyárak, csillogó tetejű templomtornyok, vörösfedelű házak, azután nyílegyenes országútak, vasúti vonalak s mindezek között gazdag, áldást hozó termékeny szántóföldek láthatók. Valóban gyönyörű egy kultúrterület ez a Barcaság!

Nyugatfelé fordulva, a már imént említett, alacsonyabb helyről élvezett körkép tárul elénk, most azonban sokkal magasabb és szabadabb látóhelyről tekintve: ehhez járul a hosszú, fölfele egyre keskenyedő Barcavölgy, környező hegyekkel, sűrű sötét erdeivel, melyek végül a lávoli nyugaton egyrészt a Persányi-hegységbe, másrészt délnyugat felé az impozáns Fogarasi-Havasok hosszú láncolatába megy át. E láncolat is annyira tiszta, páramentes, hogy egyes csúcsait és pedig legközelebb az Urlei-hegyet, távolabb a Nagyvishti, majd a Konrád-csúcsot, sőt még a Vunetorát is egészen élesen meg tudjuk különböztetni, pedig azok légvonalban legalább 40—50 kilométerre vannak innen. Tovább délre, már sokkal közelebb mihozzánk, a Királykő pompás, csupasz, rendkívül szakgatott élű vonulata tárul elénk, alatta Töresvár alacsonyabb dombos, egyenetlen vidékével. Egész közelben, egyenesen délre, a komor, sötét színű, óriási tömegű és magasságú Bucsecs-hegytömeg emelkedik, melyen a délutáni napfényben minden völgy, szakadék, hasadék oly tisztán látható. Igen jól felismerhető a Malojesti meredek völgy, annak középső nagy omlása, az arra következő szorúlatos rész és felső sziklás, szakadékos, hófoltokkal oly sűrűn tarkázott részlete: sőt jó messzelátó triederünkkel még az Omu-csúcs sajátos kettős sziklaalakzatát is felismerjük. Még tovább délkelet felé fordulva, már alacsonyabb, domborubb, erdős tetejű hegyeket látunk, melyek nagyrészen Románia területén fekszenek és ezek között mihozzánk legközelebb egy tisztás hegyháton, Predeal határállomás házait, közöttük igen sok csinos új nyaralót és villát pillantunk meg. Közvetlenül alattunk a nagy mélységben a tő-

mösi-szoros tárul fel, melynek minden egyes részlete, a benne fehér szalagként felkigyózó országút és a vasúti vonal mintegy madártávlatból látható. E szoroson túl, keletre a Nagykőhavas (Piatra mare, 1844 m.) egész területe; erdős hegyoldalai, mély bevágott völgyei, szakadékos szurdokjai, sziklás oldalai tűnnek elő és amott a csúcs alatt, a gyepes mezőn, szép fehér falú csinos ház, az E. K. E. új menedékháza látható, mely oly közellevőnek tetszik, hogy mint valami kedves játékszer után kezünkkel szeretnénk átnyúlni. Még tovább északkeletre a Nagykőhavason is túl, a vakító fehér, napsütötte Csukás-hegy, mélyen ráncolt, szakgatott, magas mészsziklatómege és meredek oldalfala emelkedik a többi környező alacsonyabb hegyek közül tekintélyes magasságra. Ezentúl már a messzi távolban és

A KREPATURA SZIKLAHASADÉK FELSŐ RÉSZÉ AZ E. K. E. PAVILLONBÓL NÉZVE.
(DR. RUZITSKA FELV.)

ködös háttérben, félkörben kanyarodva, az erdős Háromszéki havasok szegik be a látképet. Gyönyörű, páratlanul szép és felejthetetlen ez a felséges panoráma, mely egyrészt vad, elhagyatott, magányos havasi képeivel, másrészt üde, mosolygó, termékeny sík vidékeivel, számtalan vagyonos, virágzó községével és előrehaladott kulturájával oly ellentéteket egyesít magában, melyek emlékezetünkben örökre rögzítődnek. Utóbbi napokban sok ennél magasabb, kopárabb és vadabb csúcs felséges kilátásában volt alkalmunk gyönyörködni, mégis a Keresztényhavasról kínálkozó épen leírt messzeterjedő, nyílt körkép, mély és igaz élvezetet szerzett!

Ezalatt közvetlen közelből, a lábaink alatti nagy mélységben kigyózó tömösi-szorosból, vasúti vonat zakatolását és éles füttyét halljuk. Alátekintve a mélységbe, néhány kocsiból álló gyorsvonatot pillantunk meg, mely nagy erőlködéssel, lassan kapaszkodik fölfelé, először Alsó-, majd Felső-Tömös állomása mellett haladva el, mire óriási kanyarodóval a völgy tulsó oldalára tér át és a Száraz-Tömös völgyében egyre feljebb hágva, végre nagy fordulóalagútba tér be és szemünk elöl eltűnik. Mire újra napvilágra kerül, már megint felénk tart és rövid idő múlva, messze hallható, éles füttyüléssel Predeál nagy kiterjedésű pályaudvarára szalad be, hogy azután az országot elhagyja. Bájos és kedves kép volt a vasútnak a magasból való e megfigyelése, a melyre ráértünk, mert a csúcsról lesietnünk nem kellett, sem szél, sem rossz idő nem üzött le.

Azután még e hegység éles mészkőszírt vonulatának leg-tetején, déli irányban mentünk végig, miközben sok érdekes havasi növényt, főleg töménytelen sokaságú fehér szegfűvet és a violák különböző szebbnél-szebb változatait gyűjtöttük, miközben e sziklavonulat rendkívül meredeken aláeső, omlásos keleti oldalának végére jutottunk, melynek egyik kiugró sziklafokáról visszatekintve, az egész hatalmas hegytömegről egységes, szép, áttekintő képet kaptunk. Azután nagy kanyarodóval a gyalogútra visszatérünk, melyen nemsokára a menedékházakhoz lesétálunk.

Uzsonna után a menedékházak közvetlen környékét szemléljük meg és eközben azt tapasztaljuk, hogy e különben oly kedves hely tisztasága sok kívánni valót hagy. A nagy menyiségben tartott háziállat mindenfelé, még az útakon is szabadon jár, azokat bepiszkítja, összetapossa, elrontja, feltúrja; továbbá az épületekhez igen közellevő istállók és ólak a levegőt állandóan kellemetlen bűzzel töltik el. Ha e hátrányokon segítve volna, — ami könnyen megtehető, — akkor ideális, szép hely lehetne a Schuler-menedékház.

Alkonyat felé még a Fogarasi-havasok irányában, bíboros bársony függönyök — közeledő felhők — között aláereszkedő nap lenyugvását csodáljuk meg, mire lassanként sötétedni kezd. Ekkor érkezett fel a házakhoz egy vidám, brassai fiatal leányokból és fiúkból álló társaság, kik még az esti holdfény mellett a csúcsra igyekeztek fel. Vacsoránk elköltése alatt emelkedett fel a hold fényes tányérja a hegyek mögül a magasba és ekkor mi is kedvet kaptunk holdvilágos havasi kirándulásra. Miután csak néhány órával ezelőtt jártunk ez úton és minden részletét jól ismertük, fél 9 órakor bátran neki indultunk a csúcsnak. Nemsokára elértük a vigan mulatozó fiatalok társaságát, sőt el is hagytuk őket és szerencsésen felértünk a csúcsra, homman újabb egészen szokatlan, érdekes élvezetben volt részünk. Holdvilág mellett egészen másképen fest a táj és valami kimondhatatlan sajtóságos, kísérteties árnyalatot kap. Azonkívül a síkság kivilágított községeiben ezer meg ezer fénylő pontot, mint megannyi apró csillagocskát pillant meg szemünk. Ez is szép, érdekes és valóban szokatlan látványosság! Mire a kellemes hűvös időben a menedékházhoz visszatértünk, már 10 óra elmúlt és így a lefekvés ideje elérkezett.

Reggel aránylag későn kelünk, mert mára egyéb teendők nem marad, mint délire Brassóba visszatérni. Reggelizés után 8 órakor, kissé borús, ködös időben indulunk el az északi irányban levezető, kék színnel jelölt, leghosszabb és ezért csaknem 4 óráig tartó, a Brassó melletti Cenk-hegy tővébe levezető turistaúton. Ez az út kényelmes, jó karban van tartva és csaknem folytonosan a hegységről alányúló gerincélen, eleinte fenyvesben, azután lomberdőben vezet, csaknem Brassó város közepéig. A kinek ideje van, mindenesetre ezt az utat válassza.

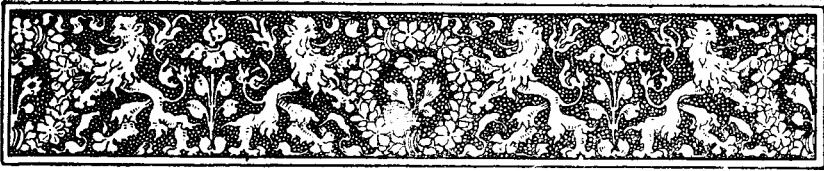
A menedékháztól először a *Ruja* hegycsúcs alatti rétre jutunk le, hol pásztorkaliba van; itt a legelőn át újra erdőbe és a *Nagy-Krur* hegy gerincére vezet át az út; majd e hegyen végig, sűrű, szép erdőben tovább a *Kis-Krurra* érünk, melynek keskeny éléről jobbra és balra meredek völgyek lejtnek alá. Azután a *Kis-Krur* északi oldalán, meglehetősen meredek gerincen kanyarogva, egy kis patak völgyébe ereszkedünk alá, melyben kitűnő forrás van. Ha e patak mentén lefelé haladnánk, végül a Salamon-sziklák vidékére jutnánk ki. Mi azonban az alacsonyabb, hegyes vidéken, egyenesen északra tartunk és gyönyörű sűrű, árnyas, sötét bükkerdőben, melyben oly kellemes a járás, haladunk előre. Majd ültetett fenyőerdőn vezet át az út és eközben Brassó közeli külvárosának morajló zaját kezdjük hallani. Csodás szép fekvésű e város, míg alatt, nem is oly távol tőlünk, élénk zajongó városi élet foly, addig itt a magasban, a legkellemesebb csendes, sűrű erdőben gyalogolunk. Így jutottunk egyre közelebb a hegyek utolsó nyúlványához: a *Cenk-hegyhez*, amikor egyszerre csak kilépve az erdőből, magunk előtt a közelben látjuk e magas hegy déli meredek fáttan oldalát, a milleniumi Árpád-szoborral megkoronázva. A nyeregyszerű mélyedésből, melybe jutottunk, nyugatfelé tekintve, a város közepét pillantjuk meg és most igen meredek, kanyargós ösvényen, nemsokára a Cenk nyugali oldalán elterülő sétaterre és még kissé odább a lövész-ház tőszomszédságába jutunk le.

Miután még csak 11 óra múlt, marad elég időnk arra, hogy a városban is körültekintsünk; azután pedig a vasúti állomásra sétálunk ki és a 2 órakor induló gyorsvonattal Kolozsvárra hazaútazunk.

Igy végeztük be a legjobb kedvben és egészségben, a Déli-Kárpátok különböző vidékein megtett, rendkívül tanulságos, élvezetes, turistagyönyörűségekben páratlan és felejthetetlen szép tíznapos kirándulásunkat!

(Vége)

Egyesületi élet.

Az E. K. E. központi ülései. December hó 12-én az Erdélyi Kárpát-Egyesület tisztikari tanácsa, majd azután központi választmánya ülést tartott és behatóan foglalkozott az egyesület ügyeivel. A távollévő elnököt a tisztikari tanácsülésen helyettesítette dr. Szádeczky Lajos. A választmányi ülésen jelen voltak: Baumann László számvizsgáló, dr. Eisler Mátyás egy. m. tanár, dr. Gámán József iparkam. titkár, Holló Károly tanár, dr. Jékei Dániel táblabíró, Madari Zoltán kórházi gondnok, dr. Scheitz Vilmos főorvos, M. Kovács Géza főtitkár. Elnökölt dr. Jékei Dániel alelnök, jegyzett Holló Károly, előadott M. Kovács Géza főtitkár. Elnök megnyitva az ülést, jelenti, hogy gróf Lázár István táviratilag, báró Mannsberg Sándor, dr. Kossutány Ignác levélben, továbbá dr. Szádeczky Lajos, Sárdi Lőrinc és Verger István elmaradásukat szóbelileg kimentették. Tudomásul szolgál. Elnöklő alelnök jelenti, hogy gróf Lázár István elnök parlamenti elfoglaltsága miatt az ülésen nem jelenhetett meg, de az egyesülethez íntezett távirata szerint meggyőződése, hogy az elnökség kérdésében felmerült válság megoldása a választmány hozzájárulásával az egyelet erőteljesebb adminisztrációját biztosítja s így reméli, hogy együttműködésük jövőre áldásos és eredményes leend. Bejelenti egyúttal az elnöklő alelnök, hogy az »Erdély« folyóirat késedelmes megjelenésével kapcsolatban felmerült kérdések is tisztába hoztattak, mert a nyomda ga-

ranciát vállalt a hátralévő folyóirat-számok kinyomására. Választmány a bejelentéseket örvendetes tudomásúl veszi és a maga részéről gróf Lázár István elnököt teljes bizalmáról biztosítja. Elnök indítványára kimondotta a választmány, hogy Szalay Imre báró múzeum-igazgatót, továbbá Incze Gerő kuriai bírót királyi kitüntetésük alkalmából üdvözlí. Ezután főtitkár tett jelentést az egyesület egy havi életéről, továbbá az Erdélyi Úti Kalauz új kiadásának munkálatairól. Választmány útasította c. főtitkárt, hogy a kalauz-könyv szerkesztőjének megválasztása lárgyában a szerkesztő bizottsággal egyetértve haladéktalanul indítsa meg a tárgyalásokat és az eredményről tegyen jelentést. Főtitkár jelenti, hogy az idegenforgalmi iroda működését megkezdette. Iktatóra érkezett 46 darab, összesen 136 megkeresést küldöttek szét. Nyaralási ügyben belföldre 1 esetben, Németországba 3 ízben adtak felvilágosítást. Elnök Scheitz Vilmos dr. és Gámán József felszólalása után örömmel konstatálja a főtitkárnak az idegenforgalmi iroda ügyében kifejtett buzgó működését és indítványára a választmány a szükséges felszerelési tárgyaknak beszerzésére engedélyt adott, felhatalmazást adott arra is, hogy Kolozsvár városáról a bemutatott tervezet szerint 5500 példányban prospektus nyomattassék Főtitkár indítványára kimondotta még a választmány, hogy Erdélyről egy díszalbum adassék ki és megbízott a főtitkár, hogy a részletes

költségvetést a következő választmányi ülés elé terjessze be. Olvastatott Majláth püspök és dr. Cholnoky köszönő levele, a hozzájuk küldött üdvözlő iratért. Örömmel vette tudomásul a választmány, hogy dr. Cholnoky Jenő amerikai útazásáról a jövő év január havában az egyesületi tagok részére vetített képes felolvasást fog tartani. Több kisebb ügy elintézése után az ülés este 7 órakor ért véget. *M. K.*

E. K. E. összejevetel. Folyó évi december hó 5-én kolozsvári tagjaink a New-York-szálló külön éttermében rendes havi összejevetelt tartottak. Jelen

voltak: Gáspár Gyula földbirtokos, Hirschfeld Sándor kereskedő, Madari Zoltán kórházi gondnok, Nulinec Viktor kórházi hivatalnok, Régiusz Arthur kereskedő, Zágoni Viktor bankhivatalnok és M. Kovács Géza főtitkár. Az összejevetelen elhatározták, hogy a karácsonyi ünnepek előtt fagyöngyszedő kirándulást rendeznek a Tarisnyadombra. Élénk megbeszélés tárgyát képezte továbbá Erdély fürdőügye és M. Kovács Géza főtitkár felvilágosításai után elhatározták, hogy a központi választmánytól indítványt fognak előterjeszteni egy balneológiai kongresszus rendezése ügyében. *M. K.*

Különfélék.

Erdély ismertetése. Az E. K. E. elnöksége Erdély ismertetése és idegenforgalmának emelése céljából az anyaállamban Erdély néprajzát, háziiparát, természeti szépségeit és fürdőit vetített képek bemutatása mellett sorozatos előadásokon állandóan ismertetni szokta. Egyesületünk e mélyreható és közgazdasági szempontból kiválóan fontos állandó akciójának legfáradhatatlanabb munkása, dr. Herrmann Antal egyet. m. tanár, muzeumi igazgató, aki f. évi december 7-ikén is a turkevei polgári iskola tágas tornacsarnokában, az idej első tanári-estély alkalmából, Erdélyről újból nagyszabású előadást tartott, mely alkalommal a vetített képeket tartalmazó magyarázatokkal kísérte. Az előadás igen szépen sikerült és Turkevén igen nagy érdeklődés nyilvánult Erdély tájszépségei iránt. *M. K.*

Országos börtönügyi muzeum. A Muzeumok és Könyvtárak országos főfelügyelőségének 777 - 912. sz. értesítése szerint az igazságügyi miniszter a börtönügy tudományos művelése és a tudomány gyakorlati ismeretének előmozdítása érdekében országos börtönügyi muzeum felállítását rendelte el. Az állami felügyelet alatt álló vidéki

muzeumok a börtönügyi és kriminológiai szempontból érdekes tárgyak esetleges feles darabjainak az említett új muzeum részére való átengedésre felhívottak. *M. K.*

Új hőforrás. Marosszentgyörgyön — alig három kilométerre Marosvásárhelytől — olyan gyógyvizre bukkantak a földgáz puhatólása közben, amely túltesz Pöstyén meleg hőforrásán. A csodagyógyhatású vizet elemzés végett Budapestre küldték.

Helyreigazítás. Persián Kálmán dr. a Gutin vidékéről szóló tárcaszerű dolgozatában az Erdély ez évi 3. füzetének 36. lapján a felülről számtott harmadik bekezdésben sajnálatos történelmi tévedés csúszott be a *lucrum camerae* természetéről, mely a füzet megjelenésekor technikai okok miatt már nem lévén helyesbíthető, a dolgozat eme 8 sorát a következőképpen helyesbítjük ez évi utolsó füzetünkben:

»Tudvalevőleg Károly Róbert nevéhez fűződik a forint, florenus, a florensi arany mintájára vert aranypénné forgalomba hozása hazánkban. A »*lucrum camerae*« intézményével elkövetett visszaéléseket ő orvosolta, amikor azt rendszeres adóvá alakította át. Akkor máj

Felsőbánya művelés alatt állott s a rendezett pénzügyi állapotok megengedték, hogy másutt is kutassanak a némes érc után. Így jutottak a kapniki érctelephez is. Mint az 500 éves múlt mutatja, nem eredménytelenül.

Itt megjegyezzük, hogy a dolgozat

külön lenyomatban is megjelent az E. K. E. kiadásában ugyanakkor, melyben a helyesbítést a fenti szöveg szerint alkalmazni volt keresztül vinni. A különlenyomat az E. K. E. főttkári hivatalában 20 fillérért megszerezhető. Szerk.

Könyvesház.

Lehoczky Tivadar: »A munkácsi vár rövid története.« A vár látogatói számára. Négy ábrával. Munkács 1912 20. lap. A nagyérdemű tudós munkácsi archaeologusnak, gyűjtőnek és kulturpolitikusnak e kis füzete igen tanulságos. Először azért, mert e nevezetes történeti emlékről röviden és tömören elmond mindent, ami a turistát érdekelheti s általában az olyan látogatót, aki nem egyenesen tudományos szándékkal keresi fel az ősi várat. Ilyen rövid külön útmutató kellene hazánk minden történeti, vagy természeti nevezetességű helyére nézve. Nálunk pl. tudommal még Vajdahunyad látogatóinak sem áll rendelkezésükre ilyen alkalmas vezető,

amely egyúttal alkalmas emlék is. Még fontosabb, hogy ez a szerény füzet hallgatagon is rámutat a kegyelet, a történeti érzék, sőt a gazdasági belátás azon nagymérvű hiányára, melynél fogva üresen áll és pusztul Zrinyi Ilona és Rákóczi Ferenc palotája, annyi nevezetes történeti esemény színhelye, míg milliókat pazarolnak haszontalan célokra. Milyen alkalmas és stilszerű volna ez a vár a megyei muzeum elhelyezésére, melynek megbecsülhetetlen értékű anyagát nagy lelkeséggel, tudással és áldozatkészséggel hordja össze évtizedek óta az itt ismertett füzet szerzője.

Dr. H.

